

26. 1. 2016

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zamyšlení nad civilním procesem *de lege lata* a jeho perspektivy

Civilní proces jako právem normovaný postup soudu, účastníků a dalších subjektů řízení, klade velké nároky především na odbornou znalost práva. Na účastníky řízení jsou v tomto ohledu kladeny požadavky daleko vyšší než při jiných právních jednáních. V závislosti na rekonstrukci soukromého práva se postupně mění i civilní proces, neboť cílem každého procesu je zajištění realizace práva, přičemž obsah toho, co má být realizováno, je určován právem hmotným.

Civilní proces *de lege lata*

Nejvýznamněji ovlivňují podobu civilního procesu přirozeně procesní zásady. Ty mají podstatný vliv na základní pilíře procesu, kterými jsou:

- postavení a role soudce v procesu,
- procesní aktivita účastníků řízení,
- způsob zahájení řízení a jeho průběh,
- rozsah a průběh dokazování, a konečně
- účinky meritorního rozhodování v oblasti hmotného práva.[1]

Zejména, nikoliv však bezvýjimečně, ovlivňují výše uvedené pilíře celkovou efektivitu civilní soudní ochrany práv, ve které platí, že **postup soudu má být účinný (spravedlivý), tj. dostatečně rychlý a hospodárný.**

Má-li soud postupovat rychle a účelně, musí do procesu zapojit jeho účastníky a dát jim zřetelně najevo, že to jsou do značné míry právě oni, kdo je odpovědný za výsledek řízení.

Povinnost pečovat o rychlý postup řízení za splnění procesních podmínek však nadále zůstává na straně soudu a **aktivní role soudce je dnes všeobecně uznávanou nezbytností.** Aktivní role účastníků řízení rovněž, zejména pak ve sporném řízení. Výsledkem je v **moderním civilním procesu** kompromis vymezující jejich procesní aktivitu navzájem.[2]

Zvyšující se náročnost civilního procesu

Náročnost civilního procesu se neustále zvyšuje, mj. i pod tíhou relativně nové hmotněprávní úpravy soukromého práva. Civilní proces klade stále větší nároky na účastníky řízení, kteří musí aktivně přispívat k formulaci právního názoru. Aniž se formálně opouští zásada *iura novit curia*, zejména řádné opravné prostředky argumentující pochybením soudu nižší instance v právní otázce se stávají komplexnějšími.[3] Obsahová stránka těchto podání se mění. Musí snášet celou řadu

právních argumentů včetně rozsáhlé citace judikatury domácí, judikatury ESLP a Soudního dvora EU, případně též judikatury zahraniční, aby měly šanci uspět.

Rovněž tak dovolání, jakož i další mimořádné opravné prostředky, již nadále nemohou být pouhým převyprávěním předchozího opravného prostředku, ale měly by napříště soudci nabídnout promyšlenou právní analýzu včetně přesných citací relevantní judikatury a právní literatury. Tato procesní podání přitom i v českém právním prostředí přestávají být výjimkou. Je to především **vliv angloamerické právní kultury, rovněž tak vliv práva evropského**, který je v této oblasti citelný. Anglický, stejně tak americký vliv je nepřehlédnutelný a odehrává se na několika úrovních, od prolínání právně-teoretických otázek až po personální výměnu a osobní zkušenosti.[4] Také evropský rozměr má svůj význam.

V kontradiktorním sporném řízení nemůže účastník očekávat, že spor vyhraje, pokud bude pasivní.[5] Na účastnících řízení leží odpovědnost za prokázání skutkového stavu za použití důkazů, které je potvrdí. Aktivní role účastníků bude v tomto pojetí nezbytným požadavkem. Avšak v angloamerickém typu právní kultury jsou zvýšené nároky kladené na účastníka řízení ještě zřetelnější, když např. typická americká žaloba obvykle obsahuje mimořádné množství nejrůznějších, často až spektakulárních důvodů, pro které je žalobce v právu; naproti tomu žalobce v kontinentálním systému práva nic takového činit nemusí, neboť soud obvykle není právním odůvodněním žaloby vázán.[6]

I při postupné modifikaci dopadů zásady *iura novit curia* a následné větší úloze stran při právní argumentaci však bude **odpovědnost za správnou aplikaci práva zůstávat v teoretické rovině na straně soudu**, který nebude a nemůže být vázán právním hodnocením stran. Soud tedy může celou věc vyhodnotit po právní stránce jinak, než jak ji hodnotily procesní strany.[7]

Posilování odpovědnosti účastníků řízení za průběh civilního řízení, stejně jako odpovědnosti za jeho výsledek, se u nás projevuje od začátku 90. let minulého století ve všech významných novelách občanského soudního řádu.[8]

Perspektivy civilního procesu *de lege ferenda*

Jaké jsou tedy perspektivy civilního procesu? Základní požadavek zůstává nepochybně stále stejný. **Civilní proces je univerzálním způsobem soudní ochrany práv.** Nejbližší vývojové tendence jsou spojeny především s úsilím o zefektivnění soudní ochrany práv, tj. z hlediska její rychlosti, hospodárnosti a funkčnosti.

K nejpodstatnějším změnám, které jsou doporučovány, patří v první řadě **posílení aktivní role soudu**. Mělo by být dosaženo takového řešení mezi postavením soudu a účastníkem řízení, které by umožnilo soudní zásah do řešení konfliktní situace tam, kde se to nabízí, např. procesní ochrana slabších, ochrana proti zneužívání práv, posílení role soudu v důkazním řízení aj.

Do oblasti doporučených změn se řadí i **snaha o zrychlení a zhospodárnění řízení**. Sem nepochybně patří všechna opatření směřující k omezení počtu soudních jednání, sankce za zdržování procesu, připuštění zjednodušených forem řízení, opatření proti zneužívání opravných prostředků, zvláštní úprava pro některá specifická řízení aj.[9]

Vývoj v právní úpravě civilního procesu sleduje rovněž **zvýšení možnosti co nejsnadnějšího přístupu k soudu pro každého**. Zde se vychází ze zásady, že žádná překážka ekonomické nebo jiné povahy by neměla žádné osobě bránit, aby se dovolala spravedlnosti. Zejména v této souvislosti je třeba řešit otázky problematiky nákladů řízení, stejně jako neúměrné zdlouhavost řízení v některých případech.

Budoucnost by tedy měla patřit procesu jednoduchému, rychlému, co nejméně nákladnému, který by přitom řádně zajišťoval ochranu uplatněných práv. V tomto směru lze vyvozovat budoucí vývoj civilního procesu.

Mgr. Miroslav Sedláček, Ph.D.

[ŽIŽLAVSKÝ, advokátní kancelář s.r.o.](#)

Široká 36/5
110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 947 055
e-mail: ak@zizlavsky.cz

[1] MACKOVÁ, A. Proměny soudní ochrany práv v běhu času. In DVOŘÁK, J., MALÝ, K. a kol. 200 let Všeobecného občanského zákoníku. Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2013, 268 s.

[2] WINTEROVÁ, A. O nové pojetí civilního procesu. Praha: AUC - Iuridica, 4/2004, 18 s.

[3] BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. Judikatura a právní argumentace. 2. vydání. Praha: Auditorium, 2013, 179s.

[4] Tamtéž, 180 s.

[5] MACKOVÁ, A. Právní pomoc advokátů a její dostupnost. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, 161 s.

[6] BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 3, 179 s.

[7] CHMELÍČEK, P. K aktuálním otázkám současného vývoje civilního soudního řízení. Právní rozhledy, 10/2005, 365 s.

[8] Srov. zákon č. [519/1991](#) Sb. (ustanovení § 5 zákona - zákaz hmotněprávní poučovací povinnosti soudu, ustanovení § 120 odst. 3 zákona - fikce pravdivosti nesporných tvrzení); dále zákon č. [171/1993](#) Sb. (ustanovení § 153a zákona - možnost uznání nároku, ustanovení § 153b zákona - sankce v podobě rozsudku pro zmeškání, ustanovení § 153 odst. 1 zákona - zásada rozhodnutí na základě skutkového (nikoliv skutečného) stavu); dále zákon č. [30/2000](#) Sb. (ustanovení § 114b zákona - kvalifikovaná výzva k vyjádření k žalobě a kontumační rozsudek pro uznání, ustanovení § 205a zákona - zásada neúplné apelace); zákon č. [7/2009](#) Sb. (ustanovení § 114c odst. 5 a 118b zákona - zákonná koncentrace řízení, a nová doručovací úprava), atd.

[9] WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. Civilní právo procesní. Část první: řízení nalézací. 8. nezměněné vydání. Praha: Leges, 2015, 55 s.

Další články:

- [DEAL MONITOR](#)
- [Tři dekády v advokacii a otevřený pohled na to, co profesi i justici nejvíc škodí](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Vybrané otázky poskytování zdravotních služeb na dálku](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [„Za každou kauzou je živý příběh“](#)
- [Ombudsman na Maltě - základní parametry a role. A v čem bychom se mohli poučit i my v Česku?](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [DEAL MONITOR](#)
- [Rozhovor s JUDr. Veronikou Janoušek Rudolfovou, samostatnou advokátkou specializující se na sportovní právo](#)
- [DEAL MONITOR](#)